

Aratási műszavak Apátfalváról, Bökénypusztáról, Királyhegyesről és Makóról.

(A műszó utáni betű a használat helyét jelöli.)

ágyás: 'a szérűre nyomtatás (lóval való cséplés) alá leteregetett gabonakévék rakása'. A., B., K., M.

ágyásol: '(lóval való cséplés esetében) gabonakévéket nyomtatás alá lerak a szérűre'. A., B., K., M.

alsó-pap, *ásó-pap*: 'legelső kéve a keresztben, amelyre a többit támasztják, s amely nem látszik ki'. A., B., K. (l. még *fej-alja*.)

arat. A. ritk., B. ritk., K. ritk., (l. *fél-takar* és *takar* a.), M. (l. még *összetősz* és *takar* a.)

aratás. A. ritk., B. ritk., K. ritk. M. (l. még *takarás* a.)

asztag: 'ki nem csépel gabonakévék nagy rakása, kazla', A., B., K., M. Az asztag 'a következő részből áll: *ódal*, *far* v. *kan-far*, *szakasz*, *hajazat* v. *tetěj* (ezeket l. címszókként).

banda: 'részesaratásra összeálló 5—8 ember'. A., M.

banda-gazda: 'részesaratásra összálló 5—8 ember vezére, aki az aratni valót elvállalja'. A., M.

csépel A., B., K., *csépöl* M.: 'géppel csépel' A., B., K. (l. még *gépél* a.) M. (l. még *gépél* és *elveret* a.) (Vö. *nyomtat.*)

cséplés: 'géppel való cséplés A., B., K., M. (Vö. *nyomtatás*.)

csirke: 'favillára ráferő egy kévére való gabonacsomó', M. (l. még *vélla-hégy* a.)

csirkéz: 'a gabonarendet (lekaszált sor gabonát) favillával kévékbe összetolja', M. (l. még *vélla-hégyz* a.)

el-rugat: 'nyomtat (lóval csépel)' A., B., K., M. (l. még *nyomtat* és *tapostat* a.)

el-veret M. (l. *csépel* és *gépél* a.)

far: 'az asztag rövidebb gömbölyű oldala', A., B., K. (l. még *kan-far* a.) M. (Vö. *asztag* a.)

fej, *fé*: l. *rënd-fej* a.

fej-alj: *fé-ajj*: 'alsó kéve a keresztben, amelyre a többit támasztják s amely nem látszik ki'. M. (Vö. *alsó-pap* a.)

fél-takar: *fő-takar*: 'arat' A., B., K., (l. még *arat* és *takar* a.)

fordít: 'a szérűre leteregetett kévéket favillával a másik oldalára fordítja. A., B., K., M.

fölöz: l. *lő-fölöz* a.

fölözö: 'hosszúnyelű seprű, amellyel szelelésnél a levegőből visszahulló gabonacsomót leseprik'. A., B., K., M.

fölöző-résta: 'a búzának polyvától és egyéb piszoktól való megtisztítására szolgáló nagy lyukakkal ellátott rosta'. A., B., K., M. (l. még *tőrekrésta* a.)

garmada: 'kicsépel gabonaszemek kisebb csomója'. A., B., K., M.

gazda: l. *banda-gazda* a.

gépél A., B., K.: *gépél*, *gépöl* (ritk.) M.: 'géppel csépel'. A., B., K. (l. még *csépel* a.) M. (l. még *el-veret* és *csépel* a.)

hajaz: '(asztagol) betetőz; az asztag felső kévéit tetőszerűen helyezi el, hogy esőzés esetén a víz lecsorogjon'. M., A. (l. még *tetejez* a.) B., K.

hajazat: 'az asztag teteje (a felső kévék tetőszerű elrendezése, hogy esőzés esetén a víz lecsorogjon)' A., M. (l. még *tető* a.) (Vö. *asztag*.)

hajt: l. *lő-hajt* a.

hal-héj: *hal-hé*: 'keresztben való rakáshoz előkészített teljes részével egymás felé fordított két sor gabonakévé' M. (Vö. *ötösöl*.)

hal-héjba rak: *hal-héba rak*: 'gabonakévéket kereszttrakáshoz előkészít; a kévéket két-két sorba rakja úgy, hogy a kévék fejes része egymás felé legyen fordítva'.

M. (l. még *hal-héjjaz* a.) (Vö. *ötösöl*.)

hal-héjjaz: *hal-héz* M. (l. *hal-héba rak* a.)

hány: l. *kötelet-hány* a.

hányó: l. *kötél-hányó* a.

hord: 'csépelni való gabonát a cséplés helyére hord' A., B., K., M.

hordás: 'a csépelni való gabonának a cséplés helyére való összehordása' A., B., K., M.

huja: pihenő'. A., B., K. (l. még *pipa-huja* a.)

kan-far A., B., K. (l. még *far* a.) (Vö. *asztag*.)

karima: 'a szérű egyik oldalán félkör alakban lehúzott törekesomó (amelyben gabonafej is akad, s amelyet néha újra tapostatnak)' A., B., K., M.

karimáz: 'a kicsépelte szálak szalma lehúzása után elmaradó töreket, amelyben gabonafej is akad, az ágyás szélére félkör alakban lehúz' A., B., K., M.

kérészt A., B., K. *köröszt* M.: 'gabonakévék keresztalakú rakása'. (Egy keresztben általában 18 kéve van, Apátfalván, Bökényben, Királyhegyesen esetleg 17; ez utóbbi esetben nem tesznek u. n. „alsópap“-ot.)

keresztbe-rak: *kérezbe-rak* A., B., K. *körözbe-rak* M.: 'gabonakévékből keresztalakú csomókat alkot'. A., B., K. (l. még *kérésztél* a.); M. (l. még *körösztől* és *körösztbe tősz* a.)

kérésztbe-tész: *körözbe-tősz* M. = *keresztbe-rak*. (L. ezt és *kérésztél*.)

kérésztél A., B., K., *körösztől* M. = *keresztbe-rak*. (L. ezt). M. (l. még *kérésztbe-rak* és *kérésztbe-tész* a.)

kötelet-hány: 'a kévék megkötéséhez szükséges zsineget v. gabonaszárból csavart kötelet dobálja' A., B., K., M.

kötél-hányó: 'az, aki a kéve bekötéséhez szükséges zsineget v. a

levágott gabonából csavart kötelet dobálja'. A., B., K., M.

láb: l. *rënd-láb* a.

lajt: 'kocsira szerelt hordó, amelyben az aratók ivóvize áll'. A., B., K., M.

lő-fölöz: 'a megszelelt gabonacsomó tetejéről a polyvát és egyéb piszkot egy hosszúnyelű seprével lesepri'. A., B., K. (l. még *lő-hajt* a.)

lő-hajt = *lő-fölöz*, M.

levelibe-köt: 'a lekaszált gabonából csavart kötéllel köti a kévét'. M. (*Elfogyott a párga, mit csinájunk? Na hát akkor eszt mög it hagyjuk, oszt estére levelibe kötyük.*)

markot-szöd A., B., K. *markot-szöd* M.: 'a levágott gabonát (kévenagyságú csomóba összetolja és) kévébe köti. M. ritk., A., B., K. (l. még *markot ver* a.)

markot-ver A., B., K. ritk., M. = *markot szöd*.

marok-szöd A., B., K. *marok-szöd* M.: 'az, aki a lekaszált gabonát (kévenagyságú csomóba összehúzza) kévébe köti'. M. ritk., A., B., K. (l. még *marok-verő* a.)

marok-verő A., B., K. ritk., M. = *marok-szöd*.

nyomtat: 'lóval csépel' A., B., K., M. (l. még *el-rugat* és *tapostat* a.) (Vö. *cséplés*.)

nyomtatás: 'lóval való cséplés'. A., B., K., M. (Vö. *cséplés*.)

ocsú: 'a búza alja; aprószemű v. összetört nagyon szemetes búza'. A., B., K., M.

oldal: *ódal*: 'az asztag hosszabb oldala'. A., B., K., M. (Vö. *asztag* a.)

össze-tész: *össze-tősz*: 'arat' M. (l. még *arat* és *takarj* a.)

ötösöl: 'gabonakévéket keresztbe-rakáshoz előkészít'. A., B., K. (Vö. *hal-héba rak*.)

pap: 'legfelső kéve a keresztben (amely régebben a papé volt)' A., B., K. (l. még *alsó-pap* a.) M.

pipa-huja: 'pihenő'. M. (l. még *huja* a.)

rënd A., B., K. *rönd* M.: 'lekaszált gabonaszor'. A., B., K. (l. még *rënd-láb* 2. a.) M.

rënd-fej: *rënt-fé* A., B., K. *rönt-fé* M.: 'a gabonarend azon része, ahol a kaszálást kezdték'.

rënd-láb A., B., K., *rönd-láb* M.: 1. 'a gabonarend azon része, ahol a kaszálást végzik'. M. 2. 'lekaszált sor gabona' A., B., K. (l. még *rënd* a.)

rugat: l. *el-rugat* a.

szakasz: '(a gabonaszor) „szakasz”-okra van osztva; az asztag része, kb. 280–300 kéve'. A., B., K., M. (Vö. *asztag* a.)

széd, *szöd*: l. *markot-széd* a.

szelel: 'a kicsépelte gabonát a benemaradt polyvától és egyéb piszoktól megtisztítja úgy, hogy falapáttal egy-egy csomó gabonát a levegőbe feldob, s a szél a gabonánál könnyebb piszokot kiragadja'. A., B., K., M. (l. még *szór* a.)

szelelés: 'a kicsépelte gabona megtisztítása a polyvától és egyéb piszoktól a szél segítségével'. A., B., K., M. (l. még *szórás* a.)

szérű: *szűrű*. A., B., K., M.

szór A., B., K., M. (l. még *szelel* a.)

szórás A., B., K., M. (l. még *szelelés* a.)

takar A., B., K. (l. még *arat* és *fél-takar* a.), M. (l. még *arat* és *össze-tész* a.)

takarás M. ritk., A., B., K. (l. még *aratás* a.)

takaró: 'a kasza nyelére alkalmazott vessző, amely a gabonaszort rendre ledönti'. A., B., K., M.

tapostat A., B., K., M. (l. még *nyomtat* és *elrugat* a.)

tész: l. *össze-tész* a.

tető: *tetěj*, *teté*. K. ritk., A., M. = *hajazat*. (Vö. *asztag* a.)

törek: 'nyomtatásnál, cséplésnél összetört szalma és polyva (amelyben esetleg gabonafajok is vannak)'. A., B., K., M.

törek-réshta A., B., K., M. ritk., (l. még *fölöző-réshta* a.)

vág: 'kaszál' A., B., K., M.

vëlla-hëgy A., B., K., *vëlla-högy* M.: 'favillára ráfëró egy këve-re való gabonacsomó'. M. (l. még *csirke* a.) A., B., K.

vëlla-hëgyöz A., B., K., *vëlla-högyöz* M.: 'a gabonarendet favillával këve-kebe' összetolja' (l. még *csirkéz* a.), A., B., K.

ver: l. *markot-ver* a.

veret: l. *el-veret* a.

H. Kovács Mihály.

Parasztnóták Szegedről és környékéről.

Főszántatom sejahaj, főszántatom a
[szögedi nagy úccát,
Cimbalommâ rakatom ki az ájját,
Cimbalom mög citura lössz seje-
[haja az ájja,
Szépen szól maj, ha rúzsám mén
[rajta.
(Szeged-Alsóváros.)

1. Aszt gondolod, hogy szeretlek,
Ha mán ëccő mögölellek,

Még szásszor is mögölellek,
Még sëm igazán szeretlek.

2. Aszt gondolod, hogy én bánom,
Hogy tëtülled ë kö válnom.
Ëválásom nem sajnállom,
Csak a régi jókat bánom.

3. Aszt gondolod, eső esik,
Pedig a szömöm könyvedzik.
Szömöm könnyes, orcám nedves,
Mind tëérted van e' kedves.
(Szeged-Alsóváros.)